Ætla at byggja 180 íbúðir aftrat í Berjabrekku

Tórshavnar kommuna fer at gera pláss fyri 600 fólkum aftrat á íbúðarøkinum í Berjabrekku. Tá ætlanin verður veruleiki, fara fleiri enn túsund fólk at húsast har

UNI ARGE

Havnin er komin í neyð. So nógv fólk vilja búgva í høvuðsstaðnum, at kommunan fær ikki givið teimum innivist, og fleiri av teimum, sum eiga hús, vilja í staðin búgva í bíligum íbúðum.

Byggi- og býarskipanarnevndin hjá býráðnum hevur nú lagt eina ætlan fram, sum skal nøkta tann stóra íbúðartørvin. Og tað er smávegis ætlan, sum er komin undan kavi.

Tilsamans skulu byggjast 180 íbúðir í Berjabrekku, har 157 íbúðir eru frammanundan. Tær nýggju íbúðirnar verða frá 28 fermetrum upp í 112 fermetrar til støddar. Eini 500 fólk búgva í Berjabrekku í dag, men tá tær nýggju íbúðirnar verða lidnar, flyta 600 fólk inn har aftrat. Berjabrekka verður tískil at rokna sum ein stór bygd mitt í Havnini.

Ætlanin er at fremja ætlanina í fýra byggistigum. Fyrsta byggistig umfatar 60 íbúðir. Tá annað byggistig er lokið, verða 60 íbúðir tøkar aftrat, og hinar 60 íbúðirnar koma so, tá sjøtul verður settur á triðja byggistig. Fjórða byggistig umfatar smáhandlar, sambýli, vøggustovur og nærskúla.

Bæði ung og gomul skulu búgva í nýggju íbúðunum. Íbúðirnar verða gjørdar soleiðis, at rørslutarnað kunnu vera í teimum, og ætlanin er at fáa fyrsta og annað byggistig frá hondini innan hálvtannað ár.

Bíðað verður við triðja og fjórða byggistigi fyri at vita, hvussu stórur áhugin fyri nýggju íbúðunum verður. Verður áhugin nóg stórur, skal farast víðari við ætlanini.

Byggi- og býarskipanarnevndin hevur lagt ætlanina fyri býráðið, og býráðið hevur givið nevndini heimild til at samráðast við áhugaðar, sum vilja standa fyri bygginigini. Í løtuni eru byggifyritøkan hjá Høgna Mikkelsen í Havn og Húsalándsgrunnurin til reiðar at byggja.

Stórur tørvur

Formaðurin í nevndini, Heðin Mortensen, sigur, at alneyðugt er at gera okkurt, sum kann nøkta íbúðartørvin í Havn. So at siga ongi grundstykkir eru eftir, og javnan spyrja fólk býráðið og Húsalánsgrunnin, hvussu landið liggur við íbúðum í býnum.

Tað hevur eisini víst seg, at ung og gomul, sum hava keypt sethús, vilja sleppa av við tey aftur. Fíggjarligu byrðurnar eru tungar, og tað hevur økt um áhugan fyri minni íbúðum í hugnaligum umhvørvi, har íbúgvarnir eru felags um neyðugu hentleikarnar.

– Tørvurin á at fáa innivist í býnum er akuttur, og tí má okkurt gerast. Tað gongur næstan ikki dagur, at fólk spyrja um okkurt at búgva í, sigur Heðin Mortensen.

Byggi- og býarskipanarnevndin fer nú at samráðast við áhugaðar byggiharrar, og tá tað er gjørt, skal hon koma við einum uppleggi til býráðið. Býráðið tekur so støðu til, hvør sleppur at byggja.

Í nevndini hevur verið tosað um, hvørt fólk skulu keypa íbúðirnar, ella um tey skulu leiga tær. Tað er enn ein ógreiður spurningur. Tórfinn Smith, limur í nevndini, heldur tað vera umráðandi, at ein býur sum Havnin kann bjóða fólki, at tey ikki bara skulu kunna keypa, men eisini leiga sær innivist.

– Eitt nú fólk, sum koma til Havnar at ganga í skúla, hava ikki brúk fyri at keypa dýr hús ella íbúðir. Tey eru her eina tíð, og so fara tey avstað aftur. Tí er umráðandi, at møguligt verður at leiga sær innivist í býnum, sigur Tórfinn Smith.

Tórshavnar kommuna hevur annars ætlanir um, at pláss skal gerast fyri fleiri grundstykkjum í Hoyvíkshaganum. Tær ætlanirnar eru ikki komnar so langt enn, men møguleikarnir eru tvinnir. Annaðhvørt verður pláss gjørt fyri 500 grundstykkjum har, ella verða bygdar 1000 íbúðir einaferð í framtíðini.

– Enn eru hetta bara tankar. Men tað er greitt, at kommunan má hugsa fram í tíðina, tí trýstið á Havnina bara økist, sigur Heðin Mortensen.

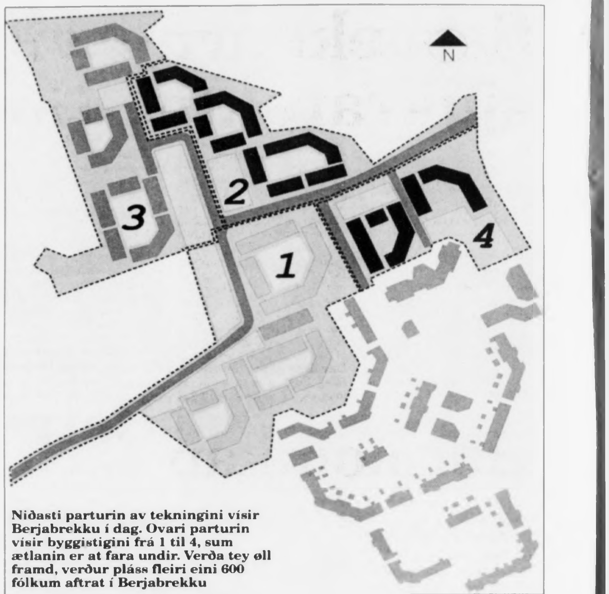

Niðasti parturin av tekningini vísir Berjabrekku í dag. Ovari parturin vísir byggistigini frá 1 til 4, sum ætlanin er at fara undir. Verða tey øll framd, verður pláss fleiri eini 600 fólkum aftrat í Berjabrekku

Lítið av seismikki bleiv skotið í ár

Í mun til í fjør, so vórðu ikki so nógvar seismiskar kanningar gjørdar í ár. Vaktar- og Bjargingartænastan metir, at oljufeløgini hava fingið tær upplýsingar, sum skulu til, áðrenn rættilig gongd aftur kemur á, nú feløgini fara at fáa rættin at bora á einum ávísum øki

LEIF LAADAL

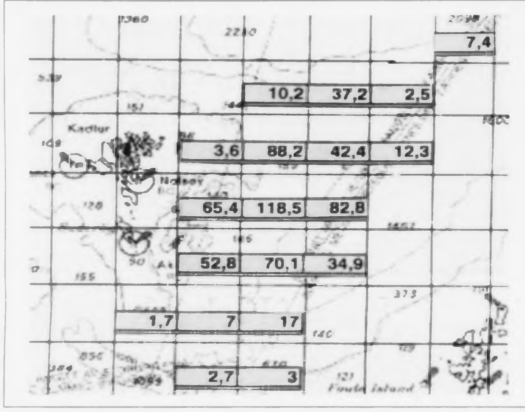

Seismisku kanningarnar í ár vórðu væl færri enn í fjør. Talið í kassunum eru tímarnir, sum skotið er higartil í 1999

Tað er skylda hjá seismisku skipunum, ið skjóta við Føroyar, at boðað frá, hvar og nær tey skjóta. Hetta hava tey eisini gjørt í ár, og nú Vaktar- og Bjargingartænastan hevur lagt tølini saman, sæst, at áhugin fyri at gera hetta slag av kanningum ikki hevur verið eins stórur í ár, og hann var í fjør.

Um hugt verður at tímunum, har føroyingar hava verið umborð á seismisku skipunum sum eygleiðarar, sæst, at føroyingar í ár bert vóru 200 tímar umborð í mun til 500 í fjør.

Vaktar- og Bjargingartænastan metir, at áhugin fyri seismikki av tí slagnum, sum er skotin við Føroyar hesi seinastu árini, er minkaður í samsvari við, at upplýsingarnar eru komnir undir land. Hetta merkir tó ikki, at seismisku kanningar næsta ár verða upp aftur minni enn í ár. Tá ið oljufeløgini hava fingið tillutað eitt ávíst øki at leita og bora á, fara tey aftur at skjóta seismikk. Hetta slag av kanningum verða meiri neyvt, og tí kann tað væl hugsast, at seismisku kanningarnar næsta ár verða rættiliga nógvar.

Órógva ikki

Í ár fekk Vaktar- og Bjargingartænastan ongar fráboðanir frá fiskiskipum um, at seismisku kanningarnar órógvaðu fiskiskapin hjá føroyskum fiskiførum. Hesi árini, ið seismiskar kanningar hava verið gjørdar her á sjógvi, hava fiskimenn javnan boðað frá, at teir eru vorðnir órógvaðir, men í seinastuni hava fiskimenn og seismiskir veiðumenn livað í sátt og semju. Orsøkin til, at ongar fráboðanir hava verið í ár, er ivaleyst tann, at tey áhugaverdu seismisku økini ikki liggja á teimum bestu fiskileiðunum.

Sum tað sæst á kortinum, er tað serliga land-synningshornið í føroyskum sjógvi, sum er áhugavert hjá oljukannarunum. Hetta samsvarar væl við teir teigar, sum Oljumálastýrið mælir løgtinginum til bjóða út í fyrsta umfarið.

Beint nú er altso alt sátt og semja millum fisk og komandi olju, men tað er ikki óhugsandi, at partarnir fara upp at táttast, um næsta útbjóðingarumfar verður á økjum í føroyskum sjógvi, har fleiri fiskiskip og bátar royna.

Indtægtsbestemt folkepension

Social- og sundhedsministeren har besluttet at fremlægge et lovforslag, hvorefter alle lønmodtagere får pligt til at anvende 10 pct. af lønnen til en privat pensionsordning. Lovforslaget er endnu ikke kendt i detaljer, men det kan næppe ventes at komme uændret gennem lagtinget.

Kommentarerne i det følgende er baseret på det relativt overfladiske kendskab til forslaget, man som borger får ved at følge debatten i medierne.

Privat - men tvungen pensionsordning

Hidtil har den private opsparing på Færøerne været baseret på frivillighed. Vi har forladt os på en forventning om, at borgerne af egen drift vil spare op i et tilstrækkeligt omfang. Være sig ved indbetaling på godkendte, skattebegunstigede pensionsordninger, ved opsparing i et pengeinstitut eller ved nedbetaling af gæld i huset.

Tilskyndelsen til at spare op har været, og er, en forventning om, at man ved at reducere sit forbrug her og nu - altså ved at spare op - kan forøge sine fremtidige forbrugsmuligheder. Synspunktet er således det, at man sparer op, ikke fordi man nødvendigvis ønsker at hjælpe til med at skabe overskud på betalingsbalancen, men fordi man over tid ønsker at maksimere sin egen velfærd - sædvanligvis en nok så stærk drivfjeder.

Anderledes forholder det sig med den offentlige opsparing, der er baseret på tvangsudskrevne skatter og afgifter. Over skatten bidrager vi eksempelvis med en vis andel af lønnen til kollektive sikringsordninger som ALS og Samhaldsfasti Arbeiðsmarknaðareftirlønargrunnurin, hvorfra vi efter nærmere regler modtager penge, såfremt bestemte socialbegivenheder, så som arbejdsløshed, opnåelse af en nærmere bestemt alder etc., indtræder.

De offentlige sikringsordninger, være sig ALS, Samhaldsfasti eller folkepensionen, er i øvrigt karakteriseret ved betydelige elementer af indkomstudjævning. Det løbende bidrag udgør således en fast andel af indkomsten, medens ydelsen til sin tid er indkomstuafhængig, idet den sædvanligvis er ens for alle.

Folkepensionen er den klassiske, og mest vidtrækkende, offentlige sikringsordning. Men folkepensionen er en såkaldt ikke-finansieret pensionsordning. Det er således de til enhver tid værende erhvervsaktive, der over skatten betaler til folkepensionisterne.

Formentlig er det tanken om de mange borgere, der om 20 - 30 år vil være omfattet af den ikke-finansierede folkepensionsordning, og som vil lægge et voldsomt pres på landskassen, som har inspireret social- og sundhedsministeren til at tænke i nye baner. Men det er beklageligt, at ministeren ikke i højere grad har ment at turde forlade sig på frivillighed i opsparing- en. Ordet tvangsopsparing klinger ilde hos mange borgere.

Bliver der mere til pensionisterne?

Et af argumenterne for den obligatoriske, private pensionsordning, som nu er i støbeskeen, er ganske rørende. Det hævdes af politikerne, at en privat pensionsordning indebærer en større sikkerhed for borgerne end kollektive pensionsordninger. Om de kollektive ordninger siges det rent ud, at nogen (læs politikerne) jo kunne komme til at tage pengene! Advarslen forekommer velbegrundet. Vi har faktisk set eksempler på, at endog ret betydelige summer på denne måde er blevet væk. I Danmark forsvandt Den sociale Pensionsfond lige så stille ud af statens regnskab, og på Færøerne har vi været vidner til et lignende forsvindingsnummer. Ifølge politikerne forholder det sig anderledes med en privat pensionsordning, som er beskyttet af den grundlovssikrede ejendomsret.

Det er et udsagn, der bør tages med et gran salt. Det er jo naivt at tro, at man blot ved at spare op - være sig i banken eller i en pensionsordning - kan sikre sig en bestemt levefod i alderdommen. Kun en bogholder kan tro på det. Den levefod, vi kan se frem til som pensionister, afhænger ganske af, hvad samfundet mener at have råd til at tilbyde os, når vi når frem til pensionsalderen. Det, der står på bankbogen eller på efterlønsbeviset, er jo hverken kaviar eller champagne. Det er penge - det er anvisninger på kaviar og champagne. Det afgørende for vores levefod som pensionister er således ikke, om der er penge til rådighed. Det afgørende er, om der er kaviar og champagne - eller hvad hjertet nu måtte begære - til rådighed.

Og hvem bestemmer så det? Det gør politikerne! Det gør dem, der for et øjeblik siden røbede en tilbøjelighed til at forgribe sig på de kollektive pensionsordninger. Det er til syvende og sidst et politisk spørgsmål, hvor stor en del af den samlede samfundskage, der skal tilfalde pensionisterne. Afgørende for pensionisternes levefod er jo, hvor store forbrugsmuligheder, der til enhver tid er politisk vilje til at overføre fra de erhvervsaktive grupper til pensionisterne og andre ikke-erhvervsaktive grupper. I intet samfund vil der formentlig være accept for, at pensionisterne mæsker sig med kaviar og champagne, medens andre grupper må nøjes med skorpebrød og skummetmælk.

Der har vist sig at være mange muligheder for at beskære pensionen, når der har været politisk vilje til det. Man kan politisk reducere værdien af skattefradragsretten i forbindelse med indbetalingerne til pensionsordningen; man kan indføre en beskatning af det løbende afkast af pensionsopsparingen; man kan skærpe beskatningen af udbetalingerne fra ordningen, og man kan, helt eller delvis, modregne udbetalingerne fra private pensionsordninger i ydelser fra det offentlige. Kataloget over mulige politiske indgreb - som alle respekterer grundlovens § 73 om ejendomsrettens ukrænkelighed - er stort. Og svigter modet politikerne, således at et for stort forbrug slippes løs hos pensionisterne, så vil forholdet føre til inflation, hvorved værdien af pensionsopsparingen automatisk reduceres. There are no free lunches.

Det kan ikke nytte noget, at politikerne forsøger at give borgerne det indtryk, at de selv kan bestemme størrelsen af deres forbrug som pensionister, når blot de sparer tilstrækkeligt op. Men selvsagt er man da, alt andet lige, bedre stillet med en pensionsordning end uden.

Forsikring eller opsparing?

Så vidt man kan forstå det, skal den tvungne pensionsordning udformes som en pensionsforsikring. Hensigten er den, at man i sit erhvervsaktive liv, skal anvende 10 pct. af lønnen til køb af en livrente på eget liv. Livrenten udbetales som en månedlig ydelse fra det 67. år, og ind til forsikringstageren afgår ved døden. Der er, så vidt det forstås, ikke i forslaget indeholdt invalide- og ægtefællepension. Hvis man dør før det 67. år, er det bare ærgerligt (det er det under alle omstændigheder), for så får man ikke ikke nogen ydelse fra pensionsordningen. Vinderne i ordningen er dem, der lever meget længe, og i mange år kan oppebære en livrente.

Det forekommer ikke hensigtsmæssigt, at det årlige pensionsbidrag i hele opsparingsperioden i sin helhed skal anvendes til pensionsforsikring. Og det kan - uden hensyn til hvilke politiske briller man ser det igennem - da næppe heller være nødvendigt. Hvis 10 pct. af en årlig indkomst på f.eks. 200.000 kr. er tilstrækkeligt til at sikre en acceptabel livrente, hvorfor skal man så ved lov sikre den, der tjener en million om året, en 5 gange så stor livrente?

I øvrigt gælder det for de fleste familier, at forsikringsbehovet falder med alderen. Når familieoverhovedet kommer i 45 - 50 års alderen, falder tilskyndelsen til at forsikre sig sædvanligvis kraftigt, medens evnen og viljen til at foretage opsparing synes at stige.

Taberne i en tvungen pensionsforsikringsordning er arvingerne, der kommer til at sidde tilbage med lommesmerter og en lang næse. Værdien af pensionsordningen komme alene til udbetaling i form af en årlig livrenteydelse. Og livrenten kan alene udbetales til forsikringstageren - og kun så længe denne er i live.

Såfremt lønmodtagerne får pligt til at anvende 10 pct. af lønnen til en tvungen pensionsordning, vil den helt overvejende del af den private opsparing blive bundet i pensionsordningen. Det kunne nok forekomme, at det ville stride mod den færøske folkesjæl, at en meget stor del af den private opsparing herefter ikke længere kan gå i arv.

Skal en tvungen pensionsordning sikres en tilstrækkelig, folkelig opbakning, må det således forekomme ønskeligt, at der i ordningen indeholdes en betydelig frihed til at vælge mellem pensionsforsikring og pensionsopsparing. De fleste ville formentlig vælge en kombination, f.eks. således at en pensionsopsparing kombineres med diverse forsikringsordninger, som - navnlig i de unge år - meget vel kan være af en betydelig størrelsesorden.

Vil pensionsordningen føre til kapitaleksport?

Et tvunget privat pensionsbidrag på 10 pct. af lønnen kan forventes at ville føre til en årlig forøgelse på 300 - 400 mio. kr. af den private pensionsopsparing. Der er imidlertid ikke nogen grund til at antage, at opsparing i en tvungen pensionsordning vil føre til en årlig meropsparing på flere hundrede millioner kroner. Hvor skulle de dog komme fra? Der er derimod grund til at vente, at meropsparingen til pensionsformål vil blive modsvaret af en tilsvarende nedgang i den frie opsparing. Det vil gå ud over nedbetalingen af prioritetsgælden i huset, og det vil gå ud over opsparingen i pengeinstitutterne.

Der er grund til at frygte, at forholdet kan føre til tab af likviditet på Færøerne, og at pengeinstitutternes muligheder for at finansierer erhvervslivet og boligbyggeret på sigt vil blive forringet.

Direktøren for Føroya Livstrygging oplyste forleden aften i Sjónvarpið, at livsforsikringsselskabet, der for sine forsikringstagere forvalter 1 mia. kroner, har placeret 80 pct. af midlerne i udenlandske værdipapirer. Det kunne for så vidt være af underordnet betydning, såfremt udenlandske investorer og långivere blot kunne forventes at placere et tilsvarende beløb på Færøerne. Men det er ikke tilfældet.

Udenlandske investorer køber kun i et meget ringe omfang færøske aktier. Vi har på Færøerne ikke et egentligt aktiemarked, og der er i øvrigt stærke begrænsninger på udenlandske investorers adgang til at købe sig ind i færøsk erhvervsliv. Udenlandske långivere står ikke på spring for at komme til at give lån på Færøerne. Norske banker deltager ganske vist sporadisk i finansieringen af færøske skibe, og norske foderleverandører deltager i et mindre omfang i finansieringen af færøske opdrætsbrug.

Danske realkreditobligationer er et godt eksempel på, at trafikken af kapital i overvejende grad er ensrettet. Når Føroya Livstrygging køber danske realkreditobligationer, medvirker man til at finansiere boligbyggeri i Danmark - ikke på Færøerne. De danske realkreditinstitutter har i årevis iagttaget et uformelt udlånsstop på Færøerne. Færøske pensionsmidler, der placeres i danske obligationer, vender således ikke tilbage til Færøerne som udlån.

Vi kender for nærværende ikke detaljerne, men det kan nok forekomme, at forslaget om en tvungen pensionsordning - der har karakter af en indtægtsbestemt folkepension - rejser flere spørgsmål, end det giver svar. Måtte lagtinget holde hovedet koldt og ikke forivre sig op under nytåret, således at der bliver tid til at stille de rigtige spørgsmål - og finde de rigtige svar.

Tórshavn, den 3. december 1999